

שבט התשע"ד

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

תרומה אל מול מס לבנין המקדש

לפרשת תרומה (על פי שיעורים של הרב משה ליכטנשטיין והרב יצחק לוי)

1. מלכים א, ה' כ"ו – ו' ג':

כּו וְה' נָתַן חֲכֵמָה לְשִׁלְמָה כַּאֲשֶׁר דָּבַר-לוֹ וַיְהִי שְׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם . כּז וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מִסּ מִכָּל-יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הַמָּס שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ . כח וַיִּשְׁלַחם לְבִנְיָנָה עֲשָׂרַת אֲלָפִים בְּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ וַיְהִי בַלְבָּנוֹן שְׁנַיִם חֲדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וַאֲדִינָרָם עַל-הַמָּס . כט וַיְהִי לְשִׁלְמֹה שְׁבַעִים אֶלֶף נֶשֶׂא סָבֵל וּשְׂמָנִים אֶלֶף חֶצֶב בָּהָר . ל לְבַד מְשָׁרֵי הַנְּצָבִים לְשִׁלְמֹה אֲשֶׁר עַל-הַמְּלֹאכָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרָדִים בְּעַם הָעֹשִׂים בַּמְּלֹאכָה . לא וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעוּ אַבְנִים גְּדֹלוֹת אַבְנִים יְקִירוֹת לַיִסֹּד הַבַּיִת אַבְנֵי גִזִּית . לב וַיִּפְסְלוּ בְנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירָם וְהַגְּבָלִים וַיִּכְיִנוּ הָעֲצִים וְהָאֲבָנִים לְבִנוֹת הַבַּיִת . א וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּשָׁנָה הָרְבִיעִית בְּחֹדֶשׁ זֹו הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל-יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת לַה' . ב וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַה' שְׁשִׁים-אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים רְחֹבוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ . ג וְהָאוֹלָם עַל-פְּנֵי הַיִּכַל הַבַּיִת עֶשְׂרִים אַמָּה אָרְכוֹ עַל-פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת עֶשְׂרֵים בָּאֵמָה רְחֹבוֹ עַל-פְּנֵי הַבַּיִת . ד וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חֲלוּנֵי שְׁקָפִים אֲטוּמִים . ה וַיִּבֶן עַל-קִיר הַבַּיִת יָצוּעַ (יָצִיעַ) סָבִיב אֶת-קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לְהִיכַל וּלְדָבָר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב . ו הַיָּצוּעַ (הַיָּצִיעַ) הַתַּחֲתוֹנָה חָמֵשׁ בָּאֵמָה רְחֹבָה וְהַתִּיכְנָה שֵׁשׁ בָּאֵמָה רְחֹבָה וְהַשְּׁלִישִׁית שֵׁבַע בָּאֵמָה רְחֹבָה כִּי מִגִּרְעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבֵלְתֵי אַחַז בְּקִירוֹת-הַבַּיִת . ז וְהַבַּיִת בַּהֲבַנְתּוֹ אָבֵן-שְׁלֹמֹה מִסַּע נִבְנָה וּמִקְבוֹת וְהַגְּרָזוֹן כָּל-כְּלֵי כֶּרֶס לֹא-נִשְׁמַע בַּבַּיִת בַּהֲבַנְתּוֹ . ח פֶּתַח הַצִּלְעַ הַתִּיכְנָה אֶל-כַּתֵּף הַבַּיִת הַיְמָנִית וּבְלוּלִים יַעֲלוּ עַל-הַתִּיכְנָה וּמִן-הַתִּיכְנָה אֶל-הַשְּׁלֹשִׁים . ט וַיִּבֶן אֶת-הַבַּיִת וַיִּכְלְהוּ וַיִּסָּפֵן אֶת-הַבַּיִת גְּבִים וּשְׁדָרֹת בְּאַרְזִים . י וַיִּבֶן אֶת-הַיָּצוּעַ (הַיָּצִיעַ) עַל-כָּל-הַבַּיִת חָמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיֵּאָחַז אֶת-הַבַּיִת בְּעֶצֵי אַרְזִים . יא וַיְהִי דָבָר-ה' אֶל-שְׁלֹמֹה לֵאמֹר . יב הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר-אַתָּה בָּנָה אִם-תִּלְדָּךְ

בְּחֻקְתִּי וְאֶת-מִשְׁפָּטֵי תַעֲשֶׂה וּשְׁמַרְתָּ אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי לְלַכֵּת בָּהֶם וְהִקְמַתִּי אֶת-דָּבָרִי אֶתְּךָ אֲשֶׁר דָּבַרְתִּי אֶל-דָּוִד אָבִיךָ . יג וּשְׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב אֶת-עַמִּי יִשְׂרָאֵל .

2. שמות כ"ה:

דָּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה, מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יָדְבַנּוּ לְבוֹ תִקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי . וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתֵם ...

3. שמות ל"ה, כ"א-כ"ב, כ"ט:

וַיָּבֹאוּ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר נָשָׂאוּ לְבוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת ה' לַמְּלֹאכֶת אֲהֵל מוֹעֵד וְלִכְל עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ . וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנְּשִׁים כָּל נְדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וְנָזָם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל כְּלֵי זָהָב וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַה' .

כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדַב לִבָּם אֹתָם לְהֵבִיא לְכָל הַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת בְּיַד מֹשֶׁה הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לַה' .

4. שמות ל"ו, ג-ז:

ג וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַמְּלֹאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בְּבִקְרָא בְּבִקְרָא . ד וַיָּבֹאוּ כָּל-הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל-מְלֹאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלֹאכֶתוֹ אֲשֶׁר-הֵמָּה עֹשִׂים . ה וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר-צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ . ו וַיֵּצֵאוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֵה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אֶל-יַעֲשׂוּ-עוֹד מְלֹאכָה לַתְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּפְלֹא הָעָם מְהֵבִיא . ז וְהַמְּלֹאכָה הַיְתָה זֵדִים לְכָל-הַמְּלֹאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר .

5. דה"א כ"ט, ו-ט:

"וַיִּתְנַדְּבוּ שְׂרֵי הָאֲבוֹת וּשְׂרֵי שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל וּשְׂרֵי הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וְלִשְׂרֵי מִלְּאכַת הַמֶּלֶךְ ... וַיִּשְׁמְחוּ הָעָם עַל הַתְּנַדְּבָם כִּי בִלְבַב שְׁלֹם הִתְנַדְּבוּ לַה' וְגַם דָּוִד הַמֶּלֶךְ שִׁמְחָה גְדוֹלָה".

6. הרמב"ם, הלכות בית הבחירה פ"א הי"א:

ומצוה מן המובחר לחזק את הבנין ולהגביהו כפי כח הציבור שנאמר 'לרומם את בית א-להינו' (עזרא ט', ט), ומפארין אותו ומייפין כפי כחן. אם יכולין לטוח אותו בזהב ולהגדיל במעשיו הרי זו מצוה.

7. מל"א ז', נא (מקבילה בדה"ב ה', א):

וּתְשַׁלֵּם כָּל הַמְּלֶאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֵמָה בֵּית ה' וַיָּבֵא שְׁלֵמָה אֶת קִדְשֵׁי דָוִד אֲבִיו אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הַזָּהָב וְאֶת הַכֶּלִים נִתְּן בְּאֲצֵרוֹת בֵּית ה'.

8. בפסיקתא רבתי (ו):

יש דורשין לשבח יש דורשין לגנאי.

דרוש לשבח: דוד ביקש על הדבר, אמר לו: רבון העולמים, צופה אני בנבואתי שסוף בית המקדש עתיד ליחרב, וכל מה שהפרשתי הוא מבתי עכו"ם שהייתי מחריב, שלא יהיו האומות העולם אומרים מה דוד סבור החריב בית אלהינו ועשה בית לא-להים נינערו אלהינו וגבו נקמתם והחריבו בית א-להים, לכך נתפלל שלא יצטרך להם שלמה.

ומי שדורש לגנאי: שבא הרעב בימי דוד שלש שנים והיה לדוד כמה תסבריות צבורין כסף וזהב מה שהיה מתקן לבניין בית המקדש, והיה צריך להוציאו להחיות את הנפשות, ולא עשה כן. אמר לו הא-להים: בניי מתים ברעב ואתה צובר ממון לבנות בו בניין, לא היית צריך אלא להחיות בו נפשות, לא עשית כן, חייך אין שלמה נצרך ליטול הימנו כלום.

9. אברבנאל:

כמו שלא רצה שדוד יבנה את הבית בימיו לפי שדמים רבים שפך, כן לא הסכים שיבנה אותו מהממון אשר אסף במלחמותיו משלל הגויים. אך שלמה שהיה איש שלום ומה שקיבץ מהממון היה בשלום ובמישור הוא יבנה את הבית מזה הממון ולא מדבר אחר כי ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום.

10. דה"א י"ח, ח:

וּמִטְבַּחַת וּמִכּוּן עָרִי הַדְּדָעָזֵר לְקַח דָּוִד נְחֹשֶׁת רַבָּה מֵאֵד בָּה עָשָׂה שְׁלֵמָה אֶת יָם הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת הַעֲמוּדִים וְאֶת כְּלֵי הַנְּחֹשֶׁת

11. במדבר רבה יג יד:

'ולזבח השלמים' וגו' (במדבר ז', יז) – אלו דוד ושלמה...

ושניהם בנו בית המקדש: דוד עשה היסוד ושלמה בנאו

12. תוספות בברכות (יח ע"א), הדורשים את הביטוי

"שני אראל מואב" (שמ"ב כ"ג, כ)

"על שם דוד ושלמה שבנו את הבית ובאו מרות המואביה".

13. בבא קמא צז ע"ב:

תנו רבנן: איזהו מטבע של ירושלים? דוד ושלמה מצד אחד, וירושלים עיר הקודש מצד אחר

14. בתפילת שלמה (מלכים א ח)

"בנה בניתי בית זבול לך".

"רק אתה לא תבנה הבית, כי אם בנד היצא מחלצוך הוא יבנה הבית לשמי. ויקם ה' את דברו אשר דבר, ואקם תחת דוד אבי ואשב על כסא ישראל כאשר דבר ה', ואבנה הבית לשם ה' א-לוהי ישראל"

15. במדרש שוחר טוב לתהלים:

שאו שערים ראשיכם. את מוצא, בשעה שבנה שלמה את בית המקדש, בקש שלמה להכניס את הארון לבית קדשי הקדשים. והיה השער קטן - חמש אמות ארכו ושתיים אמות וחצי רחבו, והארון היה אמה וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו. וכי לא אמה וחצי נכנסת בתוך שתיים וחצי? אלא, באותה שעה דבקו השערים זה בזה. ואמר שלמה עשרים וארבעה רננות ולא נענה. אמר: שאו שערים ראשיכם, ולא נענה. חזר ואמר: שאו שערים ראשיכם ויבא מלך הכבוד, מי זה מלך הכבוד, ולא נענה. כיון שאמר: ה' א-לוהים אל תשב פני משיחך, זכרה לחסדי דויד עבדך - מיד נשאו שערים ראשם ונכנס הארון, וירדה אש מן השמים. ולמה נצטער שלמה כל כך? על ידי שנתגאה ואמר 'בנה בניתי בית זבול לך' וגו'.

16. מדרש ילקוט שמעוני:

ולמה היה חירם דומה? לעבד שעשה לבוש לאדונו; כל זמן שהיה הלבוש על אדונו, העבד רואה והיה מתגאה - עשיתי זה הלבוש לאדוני. אמר האדון: אני קורע הלבוש, ולא יהיה העבד מתגאה עלי. כך חירם היה מתגאה על ידי ששלח ארזים לבית המקדש. אמר הקב"ה: הריני מחריב את ביתי, שלא יהיה חירם מתגאה עלי, שנאמר: פתח לבנון דלתך ותאכל אש בארזיך.